

Elena Pârvu

**REZONANȚE
LITERARE**

LIMES
2021

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
I. Recenzii.....	7
„Stâlp neclintit neamului românesc”, Valentin Orga, <i>Moța. Pagini de viață. File de istorie</i> , Argonaut, 2018	9
„ORĂȘTIA – orașul amintirilor din copilărie”; Asumarea istoriei din înscrisuri private și din amintiri despre locuri, oameni și meseriași din Orăștie (ediția a II-a, revizuită și adăugită), Livia Fumurescu, Editura Ema, 2020.....	17
Ștefan J. Fay – sau „Cercul care se închide” . Monografie completă, Doina Rad, Editura Școala Ardeleană, 2019.....	22
Un roman-metaforă – „Mesteceni și rafturi”, Olivia Mândruțiu Rusu, Editura Limes, 2020	31
Cartea cu dedicație, „Considerații privind armele de foc și munițiile aferente”, Aurel Litan, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, 2020.....	38
II. Eseuri	43
BARTOLOMEU ANANIA – un titan al credinței ortodoxe și al culturii române.....	45
Cultura – garanția democrației	49
Corifeii „Tribunei” de odinioară.....	53
Departee de lumea virusilor... Sfârșit de săptămână la munte	59
Gând aniversar – Toamna se numără bobocii.....	67
Fusta de Gârbău	70

„Periplul trăirilor prin amintiri”, Ediție îngrijită

de Elena Pârvu, Editura Napoca Star, 2019 72

Povestea Clujului de odinioară... 76

La răscrucea vremurilor 79

III. Studii 81

Un portret din galeria marilor patrioți români de la 1918,

„Nicolae Comșa, un reprezentant al elitei românești”,

Elena Pârvu, Editura Napoca Star, 2019 **83**

A.C. Popovici – Un corifeu al românismului și un

precursor al europenismului.....**111**

**„Stâlp neclintit neamului
românesc”, Valentin Orga, *Moța.
Pagini de viață. File de istorie*,
Argonaut, 2018**

Centenarul Marii Uniri a descătușat energiile creatoare, și-a făcut posibilă apariția de tratate, cărți, documente, obiecte din Primul Război Mondial expuse în muzee. În acest context de puternică emulație creatoare, profesorul universitar Valentin Orga, Director al Bibliotecii Universitare „Lucian Blaga” din Cluj, a lansat la Orăștie trei cărți: Ioan Georgescu, „George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor ardeleni” (ca editor), „Aurel Vlad. Istorie și destin” și „Moța. Pagini de viață. File de istorie”. De ce la Orăștie? Pentru că a fost un puternic centru economic, politic și cultural, în care s-a dezvoltat și o clasă de intelectuali întreprinzători, formată din avocați, notari, proprietari, medici, funcționari, preoți, ce se vor implica atât în viața economică, cât și în politica transilvană. Așa se explică faptul că la Orăștie apar multe ziare chiar înainte de 1900, că aici s-a impus neoactivismul ce a impulsionat benefic evoluția evenimentelor spre realizarea Unirii. Astăzi, intelectualitatea consideră

Orăștia drept „capitală culturală” pentru că se respiră aici bogata noastră istorie de ieri și de azi.

Din cele trei cărți lansate, ne-am oprit asupra ultimei, adică „Moța Pagini de viață. File de istorie”, apărută la Editura Argonaut în anul 2018. Autorul, și el de pe meleaguri hunedorene, prezintă „sine ira et studio”, lupta marelui ziarist patriot, preotul Ioan Moța, care a sacrificat și bugetul familiei pentru a putea face o propagandă convingătoare Unirii prin presa vremii. O carte scrisă cu eleganța stilului narativ, dar nuanțând și stabilind conexiuni bogatului material studiat, redă o imagine pregnantă a societății românești de la Memorandum (1892-1894) și până la 1940. Lansarea cărții la Orăștie s-a dovedit foarte inspirată, fiindcă lumea aștepta de mult o astfel de lucrare care să facă lumină asupra implicării politice a acestei familii.

Lucrarea cuprinde o introducere, șapte capitole, o bibliografie și o galerie foto. Foarte bine venită este introducerea care explică motivul pentru care Ioan Moța a fost „omis” sau, mai bine zis, „uitat”. În regimul autoritar, accentul se punea pe rolul maselor în istorie, lucru ce a dus la renunțarea scrierii unor monografii și biografii ale personalităților. De asemenea, am hotărât să nu prezentăm materialul pe capitole, fiindcă ar fi însemnat să scriem încă o carte despre cartea

prezentată. Nu vom detalia nici problemele cu care se confrunta Transilvania pe la 1900, dar considerăm Memorandumul depus în 1892, o adevărată piatră de hotar în evoluția evenimentelor. Deși în Partidul Național Român din Transilvania se mențin pe mai departe cele două curente, activist și pasivist, balanța va înclina tot mai mult spre activism, dovedit mai eficient, așa cum se manifesta și la Arad și tot mai mult la Orăștie. Generațiile tinere au adus un suflu nou luptei naționale; sunt de amintit: Iuliu Maniu, Alexandr Vaida-Voevod, Aurel Vlad, Nicolae Comșa care au intrat în Comitetul executiv al PNR, și, prin dinamismul lor, au contribuit la realizarea Unirii. (p. 22)

Acesta este contextul în care se afirmă preotul-ziarist Ioan Moța. A fost întemeietor și redactor al gazetelor din Orăștie: *Libertatea*, *Tovărășia*, *Bobârnacii*, *Plugarul luminat*, dar și colaborator la: *Telegraful Român*, *Bunul econom* și *Foaia interesantă*, fiind condamnat în trei rânduri la închisoare pentru articolele sale militante și de propagandă românească. A fost un susținător activ al școlii și bisericii, a instituțiilor românești ce influențau pozitiv patriotismul românilor și au păstrat de-a lungul vremilor ființa noastră națională. A pus umărul și în cadrul reuniunilor, Reuniunea economică, Reuniunea

meseriașilor, Reuniunea femeilor, Societatea de cultură, Despărțământul ASTREI, care întrețineau o atmosferă vie, necesară, românilor din monarhie în lupta lor pentru afirmare. Domnul Valentin Orga, completează informația și oferă profunzime și explicații și pentru rolul jucat de Misiunea Patriotică din SUA, din care făcea parte și preotul Moța, alături de Vasile Lucaciu și Vasile Stoica, „Misiune” care avea rolul de a pleda cauza românească – Unirea – și peste Ocean. După 1918, I. Moța se va lăsa antrenat în viața politică, fiind ales deputat și senator în Parlamentul Țării. După moartea fiului său în Spania, I. Moța se va apropia tot mai mult de dreapta politicii românești, de problemele tinerilor, ca apoi să acorde atenția cuvenită bisericii și enoriașilor săi. Oraștia îi datorează mult și pentru frumoasa catedrală din centrul orașului a cărei cupolă și clopotnița de tipul campanillei, au fost pentru mulți repere în momentele grele ale vieții.

Deosebit de interesantă este și politica economică pe care I. Moța a promovat-o, respectiv „necesitatea înființării cooperativelor în agricultură”, iar o Centrală la nivelul țării ar fi trebuit să regleze prețul grâului și să asigure protecția pieței de cereale. Pentru eliminarea intermediarilor, uneori străini, el a reactualizat o lozincă a sa: „Al cui e pământul, a aceluia e țara.” (p. 212) Rămâne activ

și după Unire în cadrul ASTREI și are grijă ca presa, cărțile și broșurile să ajungă în lumea satului, contribuind astfel la îmbogățirea cunoștințelor de agricultură ale țăranilor. Dar ceea ce îl supăra pe I. Moța era atitudinea cetățenilor din timpul alegerilor, precum și încăierările care demonstau că „iubirea de partid înlocuiește iubirea de neam”. Mai mult, îi sfătuiește pe alegători: „Fă politică la alegeri. Sprijinește-ți partidul prin votul tău, dar când ai aruncat din mână biletul de vot, aruncă și orice gând de ură față de vecinul tău care ar fi fost de altă părere.” (p. 214)

Așadar, I. Moța a fost un membru marcant al cșalonului intelectual care a ținut sus stindardul patriotismului, în momentele hotărâtoare ale istoriei noastre, drept pentru care a fost decorat de regele Carol al II-lea de două ori (în 1931 și în 1936) cu ORDINUL FERDINAND în grad de Ofițer și apoi în grad de Comandor. Autoritățile îi vor recunoaște meritele, încât, la finalul vieții, îi vor organiza funeralii naționale (noiembrie, 1940).

A fost înmormântat la Orăștie, iar epitaful de pe piatra sa funerară exprimă sintetic crezul său de viață: „Părinte iubitor, îndrumător neobosit credincioșilor săi. Și stâlp neclintit neamului său.”

Dar istoricul Valentin Orga a considerat că lucrarea va fi cu adevărat „completă” numai dacă și fiul Ioan (Ionel) I. Moța, își va găsi locul în volum,

chiar dacă a fost un membru marcant al mișcării legionare.

Autorul realizează o analiză pertinentă a situației interbelice, când o criză generală a cuprins societatea românească, iar grevele studențești din 1922-1924 dovedesc „imaginea unui conflict al tinerei generații cu statul” (p. 25). Nichifor Crainic, analizând „generația idealului național”, constata că: „după realizarea lui, a rămas o generație fără ideal.” (p. 25). Și nu este singurul care a remarcat aceste neîmpliniri ale tinerei generații, ci le invocă și Octavian Goga, Iuliu Hațieganu, Mircea Eliade, Nicolae Iorga. Și chiar dacă lucrurile bune au predominat, iar interbelicul a rămas ca o perioadă de realizări, au fost și fapte care au nemulțumit tânără generație, (luptele politice, corupția și venalitatea oamenilor politici, imigrarea evreilor în România și presiunile marilor puteri în această problemă) (p. 26), care a sesizat mai repede neajunsurile, s-a simțit frustrată și a reacționat ca atare. Deci nu ne miră hotărârea tinerilor intelectuali de a adera într-o primă etapă la Legiune... Iată ce scria Mircea Eliade despre criza acelei perioade „Dar, spre deosebire de înaintașii noștri, care se născuseră și trăiseră cu idealul reîntregirii neamului, noi nu mai aveam un ideal de-a gata la îndemână. Eram liberi, disponibili pentru tot felul de experiențe...” (p. 27, apud

Mircea Eliade, Jurnal, vol. I, București, 1933, p. 145). Așa ne explicăm apropierea tinerilor de profesorii A. C. Cuza, Nichifor Crainic, Nae Ionescu. Astfel, ei și-au creat organizația lor – Legiunea Arhanghelului Mihail – o organizație ce încerca să „educe”, să formeze caractere noi, să creadă în „Căpitan”, iar „românismul și ortodoxia” să fie „fundamente ” ale credinței lor, chiar dacă necesitau și asumarea „jertfei”.(p. 30-31) Dar, așa cum s-a întâmplat adesea la noi, și Legiunea a luat o altă turnură politică care a scindat mișcarea, iar Ionel Moța și Vasile Marin, plecați ca voluntari pe frontul din Spania, de partea naționaliștilor lui Franco, au plătit cu viața în „lupta lor pentru Cruce și împotriva bolșevismului”. (Ziarele României Mari, Mitul Moța și Marin, nr. 20, 2019) Mai multe din manifestările lui Ionel Moța au o intransigență explicabilă și prin educația primită în familie, tatăl său fiind un „naționalist” (în sensul bun al cuvântului), care și-a închinat viața luptei pentru libertatea și unitatea românilor. Iar fiul s-a impus și el în viața politică, și prin scrisul său era considerat un ideolog al mișcării legionare ce dorea usunarea morală a vieții politice, și mai mult decât reformarea statului, schimbarea acestuia. Și mereu revenea la „ideea romantică” a jertfei pentru salvarea României. Desigur, nu vrem să fim acuzați de comentarii partizane, dar trebuie să citim și să

înțelegem publicistica lui Ionel Moța în contextul epocii în care a trăit, chiar dacă astăzi mai stârnește încă controverse. În același timp, poate fi și un semnal de alarmă pentru vremurile noastre...

A te hazarda într-o astfel de temă complexă înseamnă că trebuie să-ți asumi și o anumită responsabilitate, însă autorul, cu stagiul în cercetare, dovedește că stăpânește subiectul, are deprinderi de abordare ferme. Nu formulează verdicte, pentru că vremurile vin și se duc, dar opera trebuie să dăinuie, nu după modă, ci după maniera clasică, a temeiniciei. V. Orga a reușit să mânuiască ingenios un material vast, încât să facă lumină asupra unei perioade de timp foarte aglomerată în evenimente, dar și asupra luptei românilor pentru binele țării și poporului român. Vă mulțumim, Domnule Valentin Orga, pentru volumul pe care l-ați oferit iubitorilor de istorie adevărată, iar cititorilor le dorim o lectură plăcută.

Material apărut și în revista „Portal-Măiastra”,
nr. 1/2020

„ORĂȘTIA – orașul amintirilor din copilărie”; Asumarea istoriei din înscrisuri private și din amintiri despre locuri, oameni și meseriași din Orăștie (ediția a II-a, revizuită și adăugită), Livia Fumurescu, Editura Ema, 2020

Pentru mine, Orăștia este orașul amintirilor din copilărie și adolescență. Un oraș nu prea mare, dar în care românii, sașii, ungurii, evreii au trăit frumos și au impus „eleganța” manierelor interetnice. Desigur și așezarea geografică este importantă, iar Orăștia a beneficiat de generoasa vale a Mureșului, precum și de scutul natural format de culmile munților Șurianu. De fapt, m-a impresionat întotdeauna muntele ce stă ca un zid de rezistență al străzii Căstăului, protejând parcă accesul în inima Daciei. Doamne, câtă istorie, ce bogăție de evenimente a cunoscut acest oraș aflat la întretaiera de drumuri importante, ce deschidere spre activități economice, câtă politică și cultură au influențat evoluția milenarei noastre istorii.

Părăsim „drumul țării” și zona centrală cu impunătoarea catedrală, și pornim agale spre